

SZAKADÁT LÁSZLÓ

Szakadát László a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Mikroökonómia Tanszékének adjunktusa.

Ronald Coase és a közgazdaságtan módszertana

A szerző Ronald Harry Coase módszertani nézeteit igyekszik bemutatni. Érzékelteti, hogy a chicagói iskolán belül is komoly véleménykülönbségeket figyelhetünk meg a közgazdaságtan módszertanát illetően. A két Nobeldíjas chicagói közgazdász - Friedman és Coase - közötti polémia ismertetése arra is alkalmat ad, hogy a Coase által képviselt nézetek gyakorlati tanulságait levonjuk, hiszen azok a gazdaság és a társadalom átmeneti időszakában nagy segítséget nyújthatnak a közgazdászok számára.*

A legtöbb közgazdász ismeri Ronald Coase nevét. Ha másért nem, azért mert többek meglepetésére 1991ben a Svéd Királyi Tudományos Akadémia neki ítélte a közgazdaságtani Nobeldíjat.¹ Az akadémia értékelése szerint a Chicagói Egyetem professzora² rámutatott a tranzakciós költségeknek és a tulajdonjogoknak az intézményi struktúrára és a gazdaság egésze működésére gyakorolt hatásának a jelentőségére, és ezzel hozzájárult ahhoz, hogy a gazdaság működését mind jobban megértsük. Az akadémiai értékelés kiemelte Coase hozzájárulását a jogtudomány, a gazdaságtörténet és a vállalatelmélet fejlődéséhez, valamint interdiszciplináris szemléletmódját. "Coase előkészítette a terepet az intézmények gazdasági rendszerekben játszott szerepének és jelentőségének szisztematikus elemzéséhez." (THE NOBEL MEMORIAL... [1992] 2. o.) A neoklasszikus mikroökonómia nem veszi figyelembe az összes korlátozó tényezőt, amelyek a gazdaság szereplőit döntéseik meghozatala során befolyásolják. Coase munkáiban rámutatott arra, hogy amikor a tranzakciós költségek nagysága pozitív, mint például a valóságban, akkor ezen költségek figyelembevételével a vállalatok kialakulására, a különféle vállalati formák vagy szerződési megállapodások elterjedésére, illetve a jogrendszer alapvető jellegzetességeire kézenfekvő magyarázatot adhatunk a hagyományos elmélet alapvető összefüggései segítségével.³

Ebben az írásban nem Coase szigorú értelemben vett közgazdaságtani gondolataival kívánok foglalkozni, hanem azt a módszertani felfogást szeretném bemutatni, amely véleményem szerint jelentős mértékben meghatározta munkásságát. Mint látni fogjuk, módszertani alapállása gyökeresen eltér a közgazdaságtan főáramlatához tartozó közgazdászok felfogásától, illetve chicagói kollégái véleményétől. Két területre szeretném felhívni a figyelmet: 1. hogyan határozza meg Coase a közgazdaságtant, 2. milyen álláspontot képvisel az elmélet értékelésének, illetve a feltevések szerepének kérdésében.

A közgazdaságtan meghatározása

Lehet, hogy a kilencvenes évek közepére Coase véleménye valamelyest változott, a nyolcvanas években azonban még fenntartotta azt a véleményét, mely szerint gondolatai nem igazán tükröződnek a közgazdaságtani gondolkodásban, illetve munkákban, noha a hetvenes évektől kezdve egyre többen támaszkodtak írásaira. Ezért részben önmagát tartja felelősnek. Ugyanakkor úgy véli, hogy ennek fő oka nem az, hogy gondolatait nehéz lenne megérteni vagy elsajátítani, hanem egyszerűen az, hogy "a legtöbb közgazdász másképpen szemléli a gazdasági problémákat és nem osztja tudományunk természetére" vonatkozó felfogását (COASE [1988b] 1. o.).

A közgazdaságtan több definíciója is ismert. A legelterjedtebb meghatározás Robbins definíciójára

vezethető vissza: "A közgazdaságtan az a tudományág, amely az emberek viselkedését tanulmányozza a különféle alternatív felhasználási lehetőségekkel bíró szűkösen rendelkezésre álló eszközök és az elérni kívánt célok összefüggésében." (ROBBINS [1935] 16. o.) E viszonylag tág definíció, amely a közgazdaságtant végeredményképpen a racionális döntésekkel azonosítaná, a gyakorlatban többnyire leszűkül, az elemzés a piaci viselkedés magyarázatára korlátozódik.

A közgazdaságtani imperialisták felfogása szerint viszont a szűkösség ténye és a választás kényszere az élet minden területén megfigyelhető. Ebből adódóan viszont a közgazdasági elmélet nemcsak a gazdasági élet, hanem az élet valamennyi területén, tartozzon az pillanatnyilag akár a szociológia, a politológia, a jog vagy a történetírás érdeklődési körébe, eredményesen használható. Becker amellett érvel, hogy a közgazdaságtant "nem tárgya, hanem megközelítésmódja" különbözteti meg más tudományterületektől. Véleménye szerint "a maximalizáló viselkedésre, a [keresletet és kínálatot és ezáltal az emberek tevékenységét egymással összhangba hozó] piaci egyensúlyra és a stabil preferenciákra vonatkozó feltevések könyörtelen és rendíthetetlen használata alkotja a közgazdaságtani megközelítésmód lényegét." (BECKER [1976] 5. o.)

Coase aggódva szemléli az árelmélet terjeszkedő voltát, mert véleménye szerint ennek - habár a mikroökonómia megújítólag hathat a jog, a politikatudomány és a szociológia fejlődésére - komoly nemkívánatos visszahatása lehet a közgazdaságtanra magára. Az elmélet és a vizsgálódási terület elválásának egyik következménye az, hogy a közgazdászok többsége egyszerűen nem fordít figyelmet azoknak az entitásoknak a vizsgálatára, amelyek döntéseit elemzik. "A fogyasztó nem emberi lény, hanem preferenciák konzisztens halmaza. A közgazdász számára a vállalat [...] »valójában költség és keresleti görbéként jelenik meg és az elmélet egyszerűen az optimális ár és inputkombináció meghatározásának a logikája«. A csere az intézményi környezet közelebbi meghatározása nélkül bonyolódik le. Fogyasztóink vannak emberi tényezők nélkül, vállalatok szervezet nélkül és csere piac nélkül." (COASE [1988b] 3. o.)

Coase óva inti közgazdász társait a közgazdaságtani szemléletmód nem piaci problémák elemzésére történő kiterjesztésétől. A közgazdászok ugyanis hiába merészkednek át más területekre, nem rendelkezhetnek kellő helyismerettel. Elfogadható magyarázatok megalkotásához pedig konkrét ismeretekre elengedhetetlenül szükség van. Véleménye szerint az ökonómiai imperializmus csak átmeneti sikereket hozhat. Amennyiben ugyanis az árelmélet mint elemzési technika, sikeresnek bizonyul, úgy azt a kérdéses terület művelői is el fogják sajátítani, és mivel ők jobb helyismerettel rendelkeznek, a közgazdászoknál jobb magyarázattal tudnak majd előállni. Két megjegyzés kívánkozik ide: 1. Gary Becker számára a siker azért elég jelentősnek bizonyult, hiszen munkásságát szintén Nobeldíjjal jutalmazták. 2. Ha a nem közgazdászok is a közgazdasági megközelítésmód szerint járnak el az emberek viselkedésének magyarázata során, akkor tényleg csak a vizsgálódási terület különböztetheti meg egymástól az egyes szakterületeket, illetve azok művelőit. Ugyanakkor a közgazdaságtani imperialisták hitvallása is igazolódik, ugyanis az ő szemléletmódjuk, illetve az árelmélet mint elemzési technika hatékonynak bizonyul. Azaz, hosszú távon mind Beckernek, mind Coasenak igazat kell adnunk, viszont Becker már rövid távon is elmondhatja ezt.

A feltevések szerepe a közgazdaságtani elméletben

Az uralkodó pozitívista, modernista felfogás szerint a feltevéseknek nincs jelentősége egy elmélet megítélése szempontjából: "Egy elmélet »feltevéseivel« kapcsolatban nem az a helyes kérdés, hogy vajon leírásukban »valóságűek«e, mert sohasem azok, hanem inkább azt kell kérdezni, hogy vajon a kitűzött cél szempontjából a valóság jó közelítésének tekinthető. Ezt pedig csak úgy lehet megválaszolni, ha megvizsgáljuk, hogy működike az elmélet, azaz elég pontos előrejelzéssel szolgál-e. A két független teszt ily módon egyetlen tesztté redukálódik." (FRIEDMAN [1953] 27. o.)

Coase nem osztja ezt a véleményt.⁴ Friedman instrumentalista álláspontját nem tartja kielégítőnek, és több szempontból is bírálja chicagói kollégáját. Először is, véleménye szerint sem helytálló az a hagyományos felfogás, mely szerint a közgazdaságtani elmélet pozitív elmélet: "A pozitív

közgazdaságtan módszertani című tanulmánnyal kapcsolatban az a legfurcsább [...], hogy az elmélet, amiről szó van benne, nem is pozitív." (COASE [1982] 18. o.) Mint arra tudományfilozófusok, illetve metodológusok rámutattak, a közgazdaságtani (döntés és játékelméleti) magyarázatok logikai struktúrájukat tekintve, az úgynevezett normatív teleologikus magyarázatok körébe sorolhatók, és éppen ezért a standard árelméletet (neoklasszikus mikroökonómiát) értelemszerűen normatív elméletnek kell tekintenünk.⁵ Rögtön meg kell azonban azt is jegyezni, hogy itt "a normativitás nem a célokra, hanem az eszközökre, pontosabban a céloknak megfelelő eszközök kiválasztására vonatkozik." (SZÁNTÓ [1992] 117. o.) Ez a kijelentés azonban nem jelenti azt, hogy ne létezne pozitív közgazdaságtan a hagyományos értelemben. Ráadásul a racionális döntések elmélete (a mikroökonómia) több szempontból is hasznosnak bizonyulhat a pozitív társadalomkutatás számára is (HARSANYI [1977]).

Coase - eléggé csipkelődve - a szóban forgó cikkben elfoglalt módszertani holista álláspontjáért is kritizálja Friedmant: "egy tudománynak nincsenek céljai, azok csak embereknek lehetnek." (COASE [1982] 18. o.)

Végül, ami a legfontosabb, véleménye szerint a feltevéseknek igenis van szerepe a közgazdaságtani magyarázatok szempontjából. Ez az álláspont már az 1937ben publikált *A vállalat természete* című tanulmányában is világosan tükröződik. A klasszikussá vált dolgozat így kezdődik: "A múltban a közgazdasági elmélet előfeltevései világos megfogalmazásának hiányától szenvedett. A közgazdászok az elméletépítésben gyakran megfélekedtek az építmény alapjainak vizsgálatától. E vizsgálat lényegbevágóan fontos, s nemcsak az elmélet alapjául szolgáló előfeltevések tudásának hiányából eredő félreértések és szükségtelen viták megelőzése miatt, hanem a rivális előfeltevéshalmazok közti jó választás különleges fontossága miatt is." (COASE [1937] 31. o.)

Természetesen Coase is osztja Friedmannak azt a véleményét, hogy a modellalkotás során szükségszerűen figyelmen kívül kell hagyni bizonyos tényezőket. Erre jó okaink vannak.⁶ Bár az elmélet feltevéseinek nem kell teljesen megfelelniük a valóságban tapasztaltaknak, ez azonban nem jelentheti azt, hogy a *valóságtól teljesen elrugaszkodjunk*.

Coase nem fogadja el azt a felfogást, mely szerint "egy elmélet *érvényességének* egyedüli releváns próbája kizárólag előrejelzéseinek a tapasztalattal való összevetése lehet." Véleménye szerint "egy elmélet gondolkodásunk alapjául is szolgál. Segít megérteni azt, hogy mi történik [körüöttünk] azáltal, hogy képessé tesz bennünket gondolataink rendezésére." (COASE [1982] 16. o.) Úgy véli, hogy a feltevések realisztikus voltára azért van szükség, mert az segít bennünket abban, hogy megértsük, a gazdasági rendszerek miért éppen úgy működnek, ahogy működnek. A feltevések realizmusa arra kényszerít bennünket, hogy a létező és ne egy "képzeletbeli" világot vizsgáljunk.

De összebékíthetetlen a két chicagói véleménye? Nem hiszem. Friedman álláspontja ugyanis a feltevések szerepéről így foglalható össze. "Ahhoz, hogy egy hipotézis releváns legyen, feltevéseiben a valóság hamis leírását kell hogy adja, nem szabad, hogy figyelembe vegye, magyarázza a kísérő jelenségek bármelyikét, mert éppen a hipotézis sikere maga mutatja meg, hogy mindezek irrelevánsak *a magyarázni kívánt jelenségek szempontjából*." (FRIEDMAN [1953] 27. o. Az én kiemelésem - Sz. L.) De Coase érdeklődési területe nem esik egybe a legtöbb közgazdász elemzésének tárgyával. Amíg ugyanis "az árelmélet⁷ [...] célja, hogy magyarázatot adjon egyrészt a források különféle célok szerinti allokációjára, másrészt a termékeknek a kooperáló források közötti felosztására" (FRIEDMAN [1953] 49. o.), addig Coase arra kereste a választ, hogy 1. miért vannak vállalatok és 2. miért nem csak egy vállalat van. E két kérdés mögött pedig meghúzódik egy harmadik kérdés is, amit valójában még e két kérdés előtt kell megválaszolni. Miért nem foglalkozik a hagyományos elmélet a vállalattal, noha tudjuk jól, hogy a vállalatok (a piacgazdaság alapegységei) a bennünket körülvevő valóság részét képezik? Coase a választ a tranzakciós költségek létében találta meg. Észre kell venni, hogy ha az elmélet érvényességének a megítélése szempontjából "az egyedüli döntő teszt [...] [az, hogy] mennyire alkalmazható a hipotézis azokra a jelenségekre, amelyeket magyarázni kíván" (FRIEDMAN [1953] 39. o.), akkor az intézmények (mint jelenségek) magyarázatára az árelmélet nem alkalmas, és éppen

ezért a friedmani intelmek szerint az elméletet félre kellene hajítanunk. Ha ugyanis a tranzakciós költségekről feltesszük, hogy azok nagysága nulla (mint a standard árelméletben), akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a vállalatok létének nincs semmiféle alapja. De a valóságban mégiscsak léteznek. Az amerikai institucionalistáktól eltérően azonban Coase ebből mégsem azt a következtetést vonta le, hogy az elmélet teljesen használhatatlan. Azt javasolta, hogy a tranzakciós költségekre vonatkozó feltevést változtassuk meg. Legyen az reális, hiszen annak a magyarázni kívánt jelenség szempontjából jelentősége van. Ugyanakkor ezáltal arra is lehetőségünk nyílik, hogy az elméletet alapjában véve mégiscsak megőrizzük.

Ugyanakkor talán meglepőnek tűnik, de Coase nem hisz a racionalitási feltevés szükségességében. Úgy véli, hogy - amint azt BECKER [1962] megmutatta - a kereslet törvényének használata szempontjából erre nincs is szükség. Így, habár a maximalizációra vonatkozó feltevés széles körű alkalmazásának a lehetőségét elveti,⁸ a keresleti törvény használhatóságát nem. Sőt annak érvényességi körét említett chicagói kollégájához hasonlóan, meglehetősen tágan értelmezi:

"Lehet [...], hogy végül majd a szociobiológusok (és kritikusaik) lehetővé teszik számunkra, hogy az emberi természet leírását megadjuk olyan mélységben, ami alapján a preferenciák halmazát, ahonnan a közgazdászok elemzéseiket kezdik, le tudjuk vezetni. Ha ez bekövetkezik, akkor finomíthatjuk a fogyasztói kereslettel vagy más, a gazdasági szférában zajló viselkedés magyarázatával foglalkozó elemzésünket. Addig azonban bármi is készíti az embereket arra, hogy olyan döntéseket hozzanak, amilyeneket éppen hoznak, meg kell elégednünk azzal az ismerettel, hogy az emberek egy csoportja számára, majdnem minden esetben, a (relatív) magasabb ár a keresett mennyiség csökkenéséhez vezet. Ez nemcsak a pénzbeli árakra vonatkozik, hanem az árakra általában, azok legtágabb értelmében. Függetlenül attól, hogy valaki racionálisan mérlegel vagy sem annak eldöntése során, hogy átmenjenes egy veszélyes úton a szemközti étterembe, biztosak lehetünk abban, hogy ezt annál kevesebben teszik meg, minél veszélyesebbé válik az átkelés. De biztosak lehetünk abban is, hogy ha egy kevésbé veszélyes alternatíva, mondjunk egy felüljáró is rendelkezésre áll, akkor ez csökkenti fogja azok számát, akik keresztlúmennek az úttesten, mint ahogy abban is, hogy ha megnő az előnye annak, hogy átmegyünk az úttesten, akkor az úttesten átmenő emberek száma megemelkedik. Az ilyen ismereteink általánosítása szolgál az árelmélet alapjául. Ez nem követeli meg nézeteim szerint annak feltételezését, hogy az emberek racionális haszonmaximalizálók. Ugyanakkor, semmit nem tudunk arról mondani, hogy vajon az emberek miért úgy döntenek, ahogy éppen döntenek. Rejtve marad előttünk az, hogy valaki miért vállalja annak a kockázatát, hogy meghalhat azért, hogy egy szendvicset elfogyasszon, noha tudjuk, hogy ha a kockázat jelentősen megnő, akkor lemond arról, hogy ebben az örömben része legyen." (COASE [1988b], 4-5. o.)

Úgy gondolom, hogy ez az idézet arról tanúskodik, hogy Coase közgazdaságtani imperializmustól vallott nézete nincs összhangban a kereslet törvényének széles körű alkalmazhatóságára vonatkozó gondolataival. Gyanítom, hogy az utóbbi kérdésben elfoglalt álláspontja miatt, Coaset is nyugodtan besorolhatjuk az ökonómiai imperialisták táborába.

Coase számos alkalommal kifejezésre juttatta elégedetlenségét mindazzal, amit a közgazdászok az elmúlt kétszáz évben tettek.⁹ Nemtetszésének forrása nem is az elmélet maga, hanem ahogyan azt használják. Fő kritikai észrevétele az, hogy az "elmélet lebeg a levegőben", vagy másképpen, a közgazdászok meghatározó többsége úgy elemzi a közgazdasági problémákat, mintha a "vérkeringést tanulmányoznák a test nélkül". Véleménye szerint a feltevések szerepének instrumentalista felfogása hozzájárult ahhoz, hogy a közgazdasági elméletet ma a valóságtól elrugaszkodott matematikai modellalkotás uralja. Bár Coase maga ezt több helyen is tagadja, mégis sokszor hangot adott a közgazdaságtan "túlzott" matematizálódása, sőt egyesek szerint az ökonometriai módszerek használata ellen is.¹⁰ Ha jobban belegondolunk abba, hogy nem hisz a maximalizációs feltevés széles körű alkalmazhatóságában, akkor akár értelemszerűnek is tekinthető ellenszenva a jelenlegi trendekkel szemben.

Coase a hangsúlyt az empirikus kutatásokra helyezi. De ennek van egy újabb módszertani következménye. Coase arra tanította meg a közgazdászokat (vagy legalábbis egy részüket), hogy "társadalmi intézmények közötti választás során a döntést arra kell alapozni, hogy azok hogyan működnek a valóságban." (COASE [1975] 61. o.) Ha elemzésünk során "a valóságos piacot hasonlítjuk össze a kompetitív modellel", akkor óhatatlanul a nirvánaszemlélet csapdájába esünk.

"Az a személet, ami jelenleg számos állami beavatkozással kapcsolatos közgazdaságtani elemzést áthat, az igazán fontos

döntéseket úgy állítja be, mint amelyek egy ideális norma és egy létező »tökéletlen« intézményi berendezkedés közötti választásra vonatkoznak. Ez a *nirvánaszemlélet* jelentős mértékben eltér az *intézmények komparatív elemzésének* szemléletétől, ahol a döntés a valóságos alternatív intézményi berendezkedések közötti választásra vonatkozik. Valójában azok, akik a nirvánaszemléletet követik, egy ideális és a valós világ közötti különbség feltárására törekcszenek, és amikor ezt sikerül megtalálniuk, akkor ebből arra a következtetésre jutnak, hogy a valós világ nem hatékony. A komparatív szemlélet hívei megkísérlik azt mérlegelni, hogy melyik alternatíva tűnik a legalkalmasabbnak arra, hogy a szóban forgó gazdasági problémával megbirkózzon, ennek a szemléletnek a követői az idealizált normákat olyan standardok kialakítására használhatják, amelyekről az egyes érdeklődésre igényt tartó valóságos alternatíváknak az eltérését meg lehet becsülni, és közülük azt az alternatívát tekintik hatékonyknak, amelyik a különbséget a leginkább minimalizálni látszik." (DEMSETZ [1969] 13. o.)

Demsetz a nirvánaszemlélet három típusát különbözteti meg. Különbséget tesz 1. "a fű mindig zöldebbnek látszik, mint amilyen"; 2. az "ingyenebéd" és végül 3. "az emberek másmilyenek is lehetnének" elnevezésekkel jelölhető tévkövetkeztetések között.

Az első típusú hibába rendszerint akkor eshet az ember, amikor egy meg nem vizsgált és emiatt idealizált alternatívát hasonlít össze egy valós alternatívával.

A második típusú tévkövetkeztetést az optimális döntések meghozatalának értékelésekor követhetjük el. A "nem optimális" kifejezés ugyanis könnyen félrevezető lehet. Azt jelentie vajon, hogy például egy vállalat *elért* eredménye *adott korlátozó feltételek* mellett tovább javítható? "Mondhatjuk [például] azt, hogy egy vállalatnak a kockázathoz való alkalmazkodása nem optimális? Egy efféle állítás egyet jelent annak tagadásával, hogy a szűkösségnek jelentősége van az optimum meghatározása szempontjából, ami - valljuk be - furcsa álláspont egy közgazdász számára." (DEMSETZ [1969] 4. o.)

S végül, a harmadik típusú tévkövetkeztetés hibáját akkor követhetjük el, ha olyan feltevéssel élünk, amely azt sugallja, hogy az emberek a valóságban megfigyelhető magatartásukkal szemben, másképpen is viselkedhettek volna.

Coase közismert liberalizmusa abból táplálkozik, hogy amikor a valóságos piac és a valóságos kormányzat működését vetjük össze, akkor számos esetben (véleménye szerint az esetek többségében) a kormányzati beavatkozás sikertelenségéről számolhatunk be. De piacpártisága közel sem jelenti azt, hogy doktriner módjára hirdetné a *laissez faire* elvét: "A közvetlen kormányzati szabályozás [...] nem ad szükségképp jobb eredményeket annál, mintha a probléma megoldását a piacra vagy a cégszerveződésekre hagynák. Hasonlóképp viszont azt sincs okunk vitatni, hogy esetenként a kormányzati adminisztratív szabályozás a gazdasági hatékonyság fokozásához vezethet." (COASE [1960] 27. o.) Coase mindig a mellett érvelt, hogy a különféle intézményi megoldások (például: piac vagy állami beavatkozás) közötti választás kérdését empirikus problémaként kell kezelnünk, és a döntést a költségek és hasznok összevetésére kell alapozni.

De a valóság vizsgálata más tanulsággal is szolgálhat a közgazdászok számára. COASE [1974] arra figyelmeztet, hogy az általunk használt példákat és az elméletből levont következtetéseinket érdemes a valósággal szembesíteni. A közgazdászok - például - szívesen hivatkoznak a világitótorony példájára mint a közjavak tipikus esetére. Az ismert következtetés szerint közjóságról lévén szó, nem várhatjuk annak magánúton való előállítását. A valóság pedig Coase vizsgálatai szerint azt mutatja, hogy ezt a szolgáltatást sokáig magánvállalkozások nyújtották.¹¹

Schwabnak nem lett igaza, amikor azt jósolta, hogy Coase sosem kap Nobeldíjat. Bizonyára azért tévedett, mert mint maga megállapítja: "Coase életrajza minőségről, semmint mennyiségről tanúskodik." Ehhez már csak Coase saját írásainak legújabb válogatása elé írt előszavában olvasható gondolatait tenném hozzá: "az ezekben az esszékben kifejezett nézetek véleményem szerint mások, mint azok, amelyeket sok, talán a legtöbb közgazdász vall. Remélem azonban, hogy elolvasásuk után piaci részesedésem növekedni fog." (COASE [1994] 1. o.)

Irodalom

- BECKER, G. [1962]: Irrational Behavior and Economic Theory. *Journal of Political Economy*. vol. 70., 1. sz. 1-13. o.
- BECKER, G. [1976]: *The Economic Approach to Human Behavior*. The University of Chicago Press, Chicago.
- BLAUG, M. [1980]: *The methodology of economics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- COASE, R. [1937]: The Nature of the Firm. *Economica*, 4. sz. 386-405. o. Magyarul megjelent: A vállalat természete. Megjelent: *Czakó Erzsébet-Kocsis Károly-Reizer Edit* (szerk.) [1989]: Szemelvények a "Vállalatgazdaságtan" tanulmányozásához. Aula Kiadó, Budapest, 31-40. o.
- COASE, R. [1960]: The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics*, vol. 3., október, 1-44. o. Magyarul megjelent: A társadalmi költségek problémája. *Struktúrák, Szervezetek, Stratégiák (Ipargazdasági Szemle)*, 1992. 1. sz. 15 - 44. o.
- COASE, R. [1974]: The Lighthouse in Economics. Megjelent: *Coase* [1988a] 187-215. o.
- COASE, R. [1975]: Economists and Public Policy. Megjelent: *Coase* [1994] 47-63. o.
- COASE, R. [1977]: The Wealth of Nations. Megjelent: *Coase* [1994] 75-94. o.
- COASE, R. [1982]: How Should Economists Choose? Megjelent: *Coase* [1994] 15-33. o.
- COASE, R. [1984]: The New Institutional Economics. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, vol. 140, március, 229-231. o.
- COASE, R. [1988a]: *The Firm, the Market, and the Law*. The University of Chicago Press, Chicago.
- COASE, R. [1988b]: *The Firm, the Market and the Law*. Megjelent: *Coase* [1988a] 1-31. o.
- COASE, R. [1991]: The Institutional Structure of Production. Megjelent: *Coase* [1994] 1-14. o.
- COASE, R. [1993]: The Nature of the Firm: Meaning. Megjelent: *Williamson-Winter* [1993]: 48-60. o.
- COASE, R. [1994]: *Essays on Economics and Economists*. The University of Chicago Press, Chicago.
- DEMSETZ, H. [1969]: Information and Efficiency: Another Viewpoint. *The Journal of Law and Economics*, 1, április, 1-22. o.
- ELSTER, J. (szerk.) [1986]: *Rational Choice*. New York University Press, New York.
- HARSANYI, J. C. [1977]: *Rational Behavior and Bargaining Equilibrium in Games and Social Situations*. Cambridge University Press, Cambridge.
- FRIEDMAN, M. [1953]: The Methodology of Positive Economics. Megjelent: *M. Friedman* [1953]: *Essays in Positive Economics*. The University of Chicago Press, Chicago, 3 - 43. o. Magyarul megjelent: A pozitív közgazdaságtan módszertana. Megjelent: *Milton Friedman* [1986]: *Infláció, munkanélküliség, monetarizmus*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 17-50. o.
- THE NOBEL MEMORIAL... [1992]: The Nobel Memorial Prize in Economics. *The Scandinavian Journal of Economics*, 1 sz., 1-5. o.

POSNER, R. [1993], Nobel laureate: Ronald Coase and Methodology. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 7., 4. sz., 195-210. o.

ROBBINS, L. [1935]: *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*. Macmillan, London.

SCHWAB, S. [1989]: Coase Defends Coase: Why Lawyers Listen and Economists Do Not. *Michigan Law Review*, vol. 87., május, 1171-1198. o.

SZÁNTÓ ZOLTÁN [1992]: A racionális döntések normatív elmélete és a pozitív társadalomkutatás. *Replika*, május, 116-117. o.

WILLIAMSON, O.-WINTER S. [1993]: *The Nature of the Firm*. Oxford University Press, Oxford.

---

* A dolgozat elkészítését az MTA OTKA F 013554 sz. kutatása anyagilag támogatta.

¹ Stewart Schwab a nyolcvanas évek végén Coase munkásságát értékelve "bátran" kijelentette, hogy "Coase sohasem kap közgazdaságtani Nobeldíjat. Gary Becker... viszont igen." (SCHWAB [1989], 1190. o.) Schwab szerint ugyanis a Coase munkáiban kifejtett gondolatok a közgazdaságtan főáramlatán kívül esnek. Ebben és Beckerre vonatkozó várakozásában igaza volt, noha hozzá kell tenni azt is, hogy Becker szemléletmódja és munkássága sem sorolható egyértelműen a közgazdaságtan főáramlatába. Schwab azt sem mérte fel jól, hogy milyen szempontok alapján ítéli oda a Svéd Királyi Tudományos Akadémia a díjat. A kilencvenes évek elején három egymást követő évben a díjazottak (Coase, Becker, North és Fogel) a főáramlaton kívülről kerültek ki.

² Ronald Coase a Chicagói Egyetem jogi karának és nem közgazdasági tanszékének nyugdíjas professzora.

³ A Coasetétel kapcsán megállapíthatjuk, hogy Coase gondolatait sokan még ma is teljesen félreértik. "A társadalmi költségek problémája" című tanulmányával Coase éppen arra kívánta felhívni a közgazdászok figyelmét, hogy a kutatásoknak a valóságot kell elemezniük, tehát egy olyan világot, ahol a tranzakciós költségek nagysága pozitív. A Coasetétel csupán csak kiindulási alapul szolgálhat a vizsgálatok számára. A Coase számára is elfogadható Coasetételnek valójában két részből kell állnia. Az első rész a tétel ismert - bár vitatható - állítását fogalmazza meg, amit ki kell egészítenie egy második résznek is, amely azt mondja ki, hogy ha a tranzakciós költségek nagysága pozitív, akkor a tulajdonjogok eloszlása igen is számít, és a jogrendszernek nagy jelentősége van az erőforrások hatékony felhasználása szempontjából (COASE [1991] 11. o.).

⁴ Az ötvenes években kirobbant módszertani vita jó áttekintését adja BLAUG [1980]. Coase nem vett részt a vitában, amely elsősorban Friedman és Samuelson között folyt. A friedmani tézis, illetve az uralkodó modellalkotási láz nagy hatását tükrözi (még ha negatív értelemben is) a jól ismert "konzervnyitós" vicc, illetve az az anonim kijelentés, amely az Internet számítógépes hálózatban vált szállóigévé: "A valóság a közgazdászok számára csak egy kivétel."

⁵ "A racionális döntések elmélete mindenekelőtt normatív elmélet." (ELSTER [1986] I. o.)

⁶ Vannak tényezők, amelyeket figyelmen kívül hagyunk, mert nem tudjuk, mit kezdjünk velük. Aztán vannak olyanok is, melyektől ezért tekintünk el, mert nem látjuk, hogy vajon megéri-e az az előny, amelyet egy komplexebb elmélet nyújtana, azt a költséget, amit figyelembevételük róna ránk. [...] [és] vannak teljesen irrelevánsak [is]." (COASE [1982] 18. o.)

⁷ A nem "chicagói nyelvet beszélők" szótárában az árelmélet egyszerűen a hagyományos (standard) mikroökonómiai elméletnek felel meg.

⁸ "Semmi ok nincs arra, hogy azt feltételezzük, az emberek többsége bármit is maximalizálni akarna." (COASE [1988b] 4. o.)

⁹ "Mit tettünk az elmúlt kétszáz évben? Elemzéseink kétségkívül kifinomultabbak lettek, de mégsem mondhatjuk, hogy jobban értjük a gazdasági rendszer működését, és bizonyos tekintetben szemléletmódunk nem vetekedhet Adam Smithszével." (COASE [1977] 75. o.) Ez az idézet hűen tükrözi Coase mély tiszteletét és elismerését Smith iránt.

¹⁰ Coase nemigen lelkesedik a formalizált modellekért. Ez a már említett okokon túl az analitikus technikák használatában való járatlanságából is fakad: "Fiatal koromban azt mondták, hogy ami túl nagy ostobaság ahhoz, hogy elmondjuk, azt elénekelhetjük. A modern közgazdaságtanban ezt matematikai formulákba lehet önteni." (COASE [1988] 185. o.)

"Mihelyst a közgazdászok azon veszik észre magukat, hogy nem képesek a valós világban zajló események elemzésére, kitalálnak egy képzeletbeli világot, amelyet már képesek kezelni." (COASE [1993] 52. o.)

"Nem szabad a valós világ feltételeihez nem igazodó képzeletbeli problémákat vizsgálnunk. [Marshall] úgy vélte, hogy [a kutatást] a valós gazdasági rendszerrel kell kezdenünk, és a mi hivatásunk az, hogy megpróbáljuk megmagyarázni annak működését. Az elemzési technika iránt csak annyiban kell érdeklődést mutatnunk, amilyen mértékben az segít bennünket a fő cél elérésében." (COASE [1975] 175. o.)

¹¹ Amikor a Nobeldíj átvételére szervezték útját, Coaset megkérdezték, kivel szeretne találkozni. Coase arra kérte meghívóit, hogy híres emberek, közgazdászok helyett, hadd találkozzon inkább néhány svédországi világítótorny vezetőjével.